

Szibinyánin Jankó és Szmederevác Gyorgye

(Szerb népballada)

Hunyadi János — a délszláv népköltészetnek Szibinyánin Jankó, Ugrin Jankó nevek alatt magasztalt kedvenc nemzeti hőse — az úgynevezett második rigómezei csata után, 1448 őszén menekülés közben Brankovics Györgynek, Ószerbia és Hercegovina fejedelmének fogságába került. Brankovics három hónapig tartotta fogságában Hunyadi Jánost, de végre is szabadon engedte, egyesek szerint a magyarság nyomására, mások szerint a Hunyadi Jánosból kiszarolt azon ígéret ellenében, hogy fiát, Mátyást összeházasítja Brankovics 'unokájával, Cillei Erzsébettel. Erzsébet Brankovics Katarina nevű leányának és II. Cillei Ulriknak volt a leánya, de Brankovicsnál nevelkedett és pedig görög hiten. Később János görci grófnak lett jegyese, de sohasem ment férjhez és már 1455-ben meghalt. Lehet, hogy a szlovén Mátyás-balladák Marjetica-motívuma (v. ö.: „Turškega carja lajša hči“, azaz: „a török cár fiatalabbik leánya“) erre a körülményre vezethető vissza, amit alátámasztott az a közismert tény is, hogy Brankovics másik leánya Murad szultán felesége volt.

A nép persze egészen másképp látja és magyarázza a történelmi tényeket. Brankovics ijedelme, tépelődése s a keresztény jószándéknak felülkerekedése mesterien van ábrázolva az itt következő pompás népballadában.

HARCOLT harcolt Szibinyánin Jankó
a pogánnyal Rigómező síkján.
Harcot harcolt, harcát elvesztette.
Futott-bujkált Szerbián keresztül
Magyarország messzi földje felé.
Szmederevác várnak közelében
utólérte a bujdosók sorsa.

Gond gyötörte Szmederevác Gyurót,
s búfeledni udvari népével
vadászni ment erdők sűrűjébe.
Pitymalattól déli fordulóig
csörtet a vad össze-vissza útján.
De nyomában kullogott a gondja,
s övéinek híre-tudta nélkül

delelőre hazamarcangolta.

Kísérete déltől napszálltaig
szilaj kedvvel csak tovább vadászik.
Alkonyatkor — rivalló kürtszóra —
egy tisztáson mind összeverődnek...
...De hová lett Gyorgye, a gazdájuk?
Kurjongatják, tülkölik; hiába!
Nyoma veszett erdők vadonába'.
„Mi lesz már most? — kérdezik egymástól.
Ki mondja meg ezt a szörnyű dolgot
úrnőjüknek, beste Jerinának?”

A bajt sokszor tetézi szerencse,
s a legsűrűbb rossz is jóra válik:
az erdőben György után kutatnak,
s Gyorgye helyett Jankóra akadnak.
Mind azt mondják: „Vigyük hazá Jankót
asszonyunknak, beste Jerinának!
Hátha Jánkért megkegyelmez nekünk,
amért urát, Gyorgyét elvesztettük!”

Egy szó mint száz: aggodalmas gondban
a Jankóval hazaóvakodnak.
A várkapu két szárnyát kitárják,
s zsákmányukkal bevonulnak rajta.
Hát gazdájuk — csudák nagy csudája! —
ott sétálgat az udvar hosszába'.

Gyökeret ver szegény Gyorgye lába,
s hamuszint vált két piros orcája.
Gyökeret ver Jankónak láttára,
s bús gondolat nyilal az agyába,
s övéihez ily szavakkal fordul:
„Jobb lett volna — hej! — elpusztulnotok,
mint elfogni Szibinyánin Jankót!
Szörnyű fogás! Szörnyűséges óra!...
S jobb lett volna neked is elveszned
Rigómező véres csatasíkján,
mint kezembe elevenen esned!”

S karját ölti a Jankó karjába,
s fölvezeti titkos szobájába,
szót cserélni véle hamarjába'.
Mondja neki Szibinyánin Jankó:
„Verekedtem már nem egy csatában,
de úgy, mint ma, még sohasem jártam.
Engedj haza fehér udvaromba,
hadd állhassak bosszút a pogányon,
mindkettőnknek esküdt ellenségén!”

Felel neki Szmederevác Gyorgye:
„Hogy tehessem, amire kérsz, Jankó?
Mit mondok majd, ha a török kérdi:
Mért engedted Jankót menekülni?”
„Hát — feleli Szibinyánin Jankó —
Hát nem félsz a magyarok öklétől,

PÁVEL: SZIBINYÁNIN JANKÓ ÉS SZMEDEREVÁC GYORGYE

ha megkérdik, hova adtad Jankót? ...

Jobb-e neked a pogánnyal fognod,
mint véreddel, a keresztényekkel?"

Hányja a hab Szmederevác Gyurót.

Erre, arra, mindenfele gondol,
mit tegyen a szoros kelepccében?

„... Ha azt mondom: elengedem Jankót,
rajtam tör a török martalóchad.

Hogyha pedig fogva tartom Jankót
s a pogánynak juttatom kezére:

rajtam üt a bosszúló magyarság.

Még azt mondják: árulóvá lettem,
mert keresztény testvéremet éppen
a pogánynak adtam hatalmába..."

Erre, arra, mindenfele gondol.

Addig addig búsítja a fejét,
végre mégis elengedi Jankót.

Jankó elmegy magyar hazájába,

Gyorgye marad Szenderő várába'.

Nincsen nyugta, a hab egyre hányja,
mintha hálna tüzes nyoszolyába'.

Reszket szegény a török szultántól,
és reszket a budai királytól.

Mindkettőnél kitelt becsülete,
hogy elfogta s elengedte Jankót.

Két ordas les egy szegény bárányra.

Vége mi lesz, csak az Isten látja.

Szerbből fordította:

PÁVEL ÁGOSTON